folklor/edebiyat, cilt:20, sayı:78, 2014/2

ANADOLU ALEVİLERİNDE CEMLER VE BU CEMLERİN SOSYOKÜLTÜREL HAYATTAKİ İŞLEVLERİ

Nilgün Çıblak Coşkun*

1. Giriş

Bektaşilik ve Alevilik, her ikisi de aynı temele yani Türk halk İslamlığı olgusuna dayanmaları dolayısıyla birbirinden ayrılamaz. Gelenekte Bektaşilik ve Alevilik XIII. yüzyılda yaşamış ve Türk halk İslamlığının sembolü haline gelmiş Hacı Bektaş Veli'ye bağlıdır (Mélikoff, 2007:29). Bu inanış dolayısıyla günümüz Anadolu Alevileri, Hacı Bektaş Veli Ocağı'na bağlı olanların yanında diğer ocaklara bağlı olanları da dahil hemen hepsi, Hacı Bektaş'ı Yol Büyüğü Kabul etmektedir.

Horasan erenlerinden birisi olan Hacı Bektaş'ın İslam anlayışı ise, İslam sufîliğinin yapısına bağlı olarak geniş bir hoşgörüye dayanan, İslamiyet'i kabul edenleri birdenbire eski kültür çevrelerinden koparmadan, bu kültürden gelen eski inançlarını da kendi içerisinde değerlendiren bağdaşdırmacı (senkretik), heteredoks İslam anlayışıdır (Ocak, 1996: 158). Dolayısıyla Bektaşilik ve Aleviliğin kökeninde İslamiyet öncesi konar-göçer bir yaşam tarzı sürdürmüş olan Türklerin inanışları yatmaktadır. Buna göre hem Bektaşiliğin hem de Aleviliğin temelinde Anadolu'ya yeni yerleşmiş, Selçuklu ve

* Doç. Dr. Mersin Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğretim Üyesi.

sonrasında Osmanlı kent merkezlerinde öğretilmekte olan inançları henüz özümsememiş konar-göçer Türkmenlerin yaşattığı bir halk inanışı bulunmaktadır. Anadolu'daki Türkmenler tarafından benimsenen bu inanç biçimini Irène Mélikoff "İslamlaşmış Şamancılık" olarak nitelendirmektedir (2007: 20). Ancak aynı kökenden gelen bu iki akım, yüzyıllar içerisinde ortak temellerini, inançlarını, geleneklerini, törenlerini ve Hacı Bektaş'a bağlılıklarını korumayı sürdürerek birbirlerinden ayrılmıştır. Aleviler Anadolu'da daha çok kırsal çevrelerde, Bektaşiler ise başta Trakya ve Balkanlar olmak üzere genellikle kent merkezlerinde gelişme göstermişlerdir.

Hacı Bektaş Veli'den sonra Bektaşiler, tarikat kimliği etrafında örgütlü bir topluluk oluşturarak değişmez dinî ritüellere sahip olmuşlardır (Mélikoff, 1999: 9). Tarikatın söz konusu âyin ve erkânı, öğretileri, ayrıca piri ve diğer önde gelenleri ile edebiyatı gibi konularda gerek Bektaşiliğin önde gelen "baba"ları gerekse bu konuda çalışan araştırmacılar ayrıntılı bilgi vermişlerdir (Noyan, 1995; Noyan, 1998, 1999, 2000; Oytan, 2007; Mélikoff, 1998 vd.). Yapılan bu tarz çalışmalar Bektaşiliği her yönüyle tanıtması bakımından oldukça önemlidir.

Köylerde yaşayan Aleviler ise az çok örgütsüz kalmış ve şeceresi Hz. Ali'ye kadar dayandırılan bir ocaktan geldiği kabul edilen ve topluluğun dinî lideri konumunda olan "dede"lerin sözlü kültür ortamında taliplere aktardıkları bilgiler dahilinde dinî ritüellerini uygulamışlardır.

Yüzyıllar boyu atalarından kalma dinî inanç ve pratiklerini, gelenek ve göreneklerine sıkı sıkıya bağlı kalan ve söz konusu ritüellerini resmi İslam anlayışından farklı olmaları dolayısıyla saklı olarak devam ettiren Aleviler, İslamiyet öncesi eski inançların izlerini taşıyan bu özelliğiyle de kendine özgülük taşıyan dinsel bir kimlik olarak karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla Aleviliğin daha yakından tanınması için söz konusu inanç yapısının ortaya çıkartılması gereklidir.

Bilindiği üzere her Alevi köyü bir ocağa bağlı olup bu ocağın dedesi de, talibi olan bütün köyleri yılda en az bir defa ziyaret etmekte ve topluluğun dinî hizmetlerini "cem" adı verilen törenlerde yerine getirmeye çalışmaktadır. Cemler Aleviliğin temel öğretilerinin, dinî inanç ve pratiklerinin, yol ve erkânının taliplere aktarıldığı yegâne ortamlardır. Bu yönüyle Alevi inancını, "cem" olmadan açıklamak mümkün değildir.

Anadolu Aleviliğinde birbirinden farklı pek çok ocağın bulunması ve Alevi köylerin de bu ocaklardan birine bağlı olmaları, ayrıca inanç ve pratiklerin sözlü yollarla dedeler tarafından taliplere aktarılması vb. sebeplerden dolayı her Alevi köyünde cemlerin birbirine tıpatıp benzer şekilde sürdürüldüğünü söylemek mümkün değildir. Bununla birlikte Anadolu Aleviliğinde cemin anlamı, dinî törenlerin amacı ve görgüden geçme, ikrar alma, musahip olma, düşkünlük vb. cemlerin toplum yaşamındaki önemi konusunda aydınlatıcı çalışmalara da ihtiyaç duyulmaktadır.

Bu makalede cemlerin çeşitliliği gerçeği bilinmekle birlikte, Aleviliğin inanç yapısının ve cem geleneğinin genel hatlarıyla tanıtılmasına katkıda bulunmak amacıyla Anadolu Aleviliğindeki belli başlı cemler üzerinde durulmuştur. Alevi cemlerinin icrası sırasında takip edilen usul ve erkân konusuna ise değinilmemiştir. Bunun da nedeni

cemlerde yerine getirilen hizmetlerin, okunan dua ve gülbankların, nefeslerin, dönülen semahların kısacası cemlerin yürütülüş şeklinin ocaklara göre farklılıklar içermesi ve bu bilgilerin ayrıntılı verilmesinin bir makalenin sınırlarını hayli aşacak olmasıdır. Kaldı ki bu tarz çalışmalar gerek konuyla ilgili araştırmalarda bulunan akademisyenler ya da cem yürüten ocakzadeler tarafından kitap halinde daha evvel yapılmıştır (Eröz, 1977; Yaman, 1994; Bozkurt, 1995; Metin, 1997; Yörükân, 1998; Çıblak, 2005; Fığlalı, 2006 vd.).

Çalışmamızda yazılı ve sözlü kaynaklardan yararlanılarak cemlerin hangi amaçla ve nasıl yapıldığı, genel olarak içeriğinin ne olduğu hakkında bilgi verilmiş, söz konusu cemlerin toplum içindeki anlam ve öneminden bahsedilmiş, bireyler üzerindeki etkileri ve toplum yaşamındaki işlevleri konusuna değinilmiştir. Bunun için makalede öncelikle cem sözcüğü açıklanmış, cemin topluluk içindeki dinî inanç bakımından kaynağı üzerinde durulmuş, ardından yaygın olarak bilinen cemler sıralanarak tanıtılmıştır. Makalenin diğer aşamasında ise bu cemlerin sosyokültürel hayattaki işlevleri belirlenmeye çalışılmıştır. Bu yolla Alevilerin dinî inanç ve uygulamalar bakımından genel hatlarıyla geniş bir kitleye tanıtılarak Alevi inanç yapısının ortaya çıkartılmasına katkıda bulunmak amaçlanmıştır.

Yukarıda da değindiğimiz üzere Alevi dinî inancı cemler üzerine kurulmuştur. Anadolu Aleviliğinde cem sözcüğünün yanı sıra "cem ayini, cem erkânı, cem kurbanı, cem töreni" gibi terimler de kullanılmaktadır.

Cem kavramı, Arapça kökenli bir sözcük olup "toplanma, topluluk" anlamına gelmektedir (Gölpınarlı, 1977: 68). Âyin ise "merasim, tören, âdet, töre" karşılığında kullanılan Farsça bir kelimedir (Kanar, 1993: 30). Tasavvufî bağlamda ise âyin-i cem, kulun Allah'ta eriyip kendini kaybederek onunla bir olması anlamına gelmektedir (Cebecioğlu, 1997: 195). Erkân da tarikat ulularının koyduğu, tarikat adabı, tasavvuf ehlinin uyması gereken usûl ve kurallar karşılığında kullanılmaktadır (Uludağ, 2002: 125). Gelenekte cem usulüne ve kurallarına "yol", "sürek" gibi terimlerin yanı sıra "erkân" adı verilmektedir. Cem sözcüğüyle birlikte kurban kelimesinin kullanılması ise cemlerde kanlı ya da kansız mutlaka bir kurbanın yer almasıyla ilgilidir.

Görüldüğü üzere cem ve ilgili kavramlar birbirini tamamlayıcı anlamları içermektedir. Buradan yola çıkarak Anadolu Aleviliğinde söz konusu terimlerin genel anlamda kadın-erkek bütün taliplerin bir araya gelerek dede ya da pirin öncülüğünde düzenlediği dinî tören karşılığında kullanıldığını ve bu dinî törenin ibadet olarak kabul edildiğini söylemek mümkündür. Öyle ki belirli kurallar dahilinde yürütülen bu törenler, taliplerin pir tarafından irşad edildiği, tüm benliklerin ortadan kaldırılarak kişinin Hak meydanında Tanrı ile bütünleştiği, ona kavuştuğu yani gerçek özü bulduğu ortamlar olarak tasavvur edilmektedir. Ceme katılan her Alevi, söz konusu Hak meydanında dinî yükümlülüklerini de yerine getirme imkânı bulmaktadır.

İçerik bakımından ise cemlerin, bir Alevinin doğumundan ölümüne kadar tüm sosyal yaşamını kontrol altına aldığı görülmektedir. Cem aracılığıyla Alevi insanı ikrar vererek yola girer, kendisine ahiret kardeşi seçer, toplum içindeki söz ya da davranışlarının hesabını verir, kısacası yolun gereklerini öğrenir ve yaşamında uygulamaya çalışır. Bu

yönüyle Aleviliğin sırrının cem olduğuna dair gelenekte bir inanış da vardır. Burada yerine getirilen her hareketin, söylenilen her sözün dinî, kültürel ve sosyal açıdan bir anlamı vardır. Dolayısıyla Aleviliği her yönüyle anlayabilmek için öncelikle "cem"leri yakından irdelemek gerekmektedir.

Anadolu Aleviliğinde cemler, dede ya da pirin önderliğinde gerçekleştirilir. Kuralları her ne kadar sözlü yollarla öğrenilip uygulamaya konulmuş olsa da esasları Alevilerin kutsal kitabı olan ve öğretilerini altıncı İmam Cafer Sadık'ın belirlediği, bu nedenle "İmam Cafer Sadık Buyruğu" ya da kısaca "Buyruk" adı verilen kitapta belirlenmiştir. Alevi ocakzadeleri, söz konusu kutsal kitabın yol göstericiliğinde cemleri yürütmektedirler. Bununla birlikte gelenekte cemin asıl kaynağının "kırklar cemi" veya "kırklar meclisi" adı verilen, Hz. Muhammed zamanında Hz. Ali'nin öncülüğünde gerçekleştirilen gizli toplantı olduğu, bir başka deyişle cemlerin kırklar meclisinin temsili yansıması olarak kabul edildiği şeklinde bir inanış da mevcuttur.

Kırklar cemi ile ilgili Alevilerin kutsal kitabı Buyruk'ta anlatılanlar şu şekildedir:

Hz. Muhammed bir gün kırkların sohbet ettiği eve gelir. Kapıyı çalar ve içeriden kendisini tanıtması istendiğinde peygamber olduğunu belirtir. Bu cevap üzerine içeriden "Bizim aramıza peygamber sığmaz, peygamberliğini ümmetine eyle" denilir ve kapı açılmaz. Bu durum birkaç kez tekrarlanır, sonuç değişmez. Üçüncüsünde gaipten gelen ses Hz. Muhammed'e yol göstererek kendisini tanıtması istediğinde "Ben de sizden biriyim, fukarayım" cevabını vermesini söyler. Bunun üzerine kapı açılır. Hz. Muhammed, içeriye girerek Hz. Ali'nin yanına oturur, fakat onu tanımaz. İçeride otuz dokuz kişi görür. Kendisine burada bulunanların kırklar olduğu, Selman'ın ise yiyecek getirmek üzere dışarıda bulunduğu, ancak onu da aralarında bilmesi gerektiği, bu durumu sınamak isterse içlerinden birinin koluna neşter vurmasının yeterli olacağı söylenir. Nitekim Hz. Muhammed, Ali'nin koluna bir neşter vurduğunda otuz dokuz kişinin bileğinden aynı anda kan damlar, Selman'ın kanı da pencereden gelip meydana dökülür. Hz. Ali'nin bileğini bağladığında ise hepsinin kanı durur. Böylelikle peygamber bu kişilerin "birinin kırk, kırkının bir" olduğunu anlar. Ardından Hz. Muhammed, Selman'ın getirdiği tek bir üzüm tanesini Tanrı'nın da yardımıyla cennetten getirtilen nurdan tabağın içinde ezer, kırklar bu üzümün suyundan içip mest olur ve semaha kalkar. Peygamber de vecde gelir, o da semaha kalkar, bu sırada başındaki sarığı yere düşer. Kırklar bu sarığı kırk eşit parçaya bölüp bellerine bağlar. (İmam-ı Cafer Buyruğu, 1958:92-95). O gece bu şekilde cem yürütülür.

Sözlü gelenekte ise Hz. Muhammed atı Burak ile Mirac'a çıktığı zaman önüne bir aslan çıkar. Gaipten gelen sesin yardımıyla parmağındaki yüzüğü çıkarıp aslanın ağzına atar, böylelikle yoluna devam ederek Tanrı ile kelamda bulunur. Geri dönerken yolda kırkların bulunduğu bir eve varır ve yukarıda bahsedilen olay gerçekleşir. Hz. Muhammed, pirleri Hz. Ali olan kırklar meclisinden ayrıldıktan sonra evine döner, sahabe ertesi günü onun miracını kutlamak için ziyaretine gelir. Ziyaretçiler arasında Hz. Ali de vardır. Peygamber, miraca çıktığı sırada karşısına çıkan aslan olayını anlattığında Hz. Ali, ağzında sakladığı yüzüğü peygambere verir. Bu olay ile Hz. Ali'nin sır sahibi

olduğu ortaya çıkar (K.1, K.2).

İnanışa göre kırklar ceminin başkanı Hz. Ali'dir. Bu sebeple Alevi cemlerini yürüten ocakzade ya da pir de Hz. Ali'nin; cemde sunulan ve dolu adı verilen içki, ezilip içilen üzüm suyunun; semah, kırklar cemindeki kırkların vecde gelip semah dönmelerinin sembolüdür. Bu anlamda Alevi cemleri ve bu cemlerde uygulanan pratikler aslında, Hz. Muhammed'in göğe çıktığı Mirac gecesinde kurulan Kırklar Meclisi'nin temsili olarak bu dünyada yeniden canlandırılması olarak karşımıza çıkmaktadır.

Cemler, "cemevi" denilen kapalı mekânlarda düzenlenmektedir. Daha önceleri özellikle kırsal çevrelerde, özellikle bu amaçla dedenin evinin bir odası biraz büyük yapılmış ve talipler burada toplanarak dinî görevlerini yerine getirmiştir. Günümüzde ise birçok kırsal çevrede, şehirlerin ise hemen hepsinde Alevi Kültür Dernekleri'ne bağlı cemevleri bulunmakta, burada cem düzenlenmekte, muharrem ayında aşure pişirilip canlara dağıtılmakta, cenaze hizmetleri vb. dinî yükümlülükler yerine getirilmektedir.

Cemler, inanışa göre kırklar ceminde olduğu gibi, bir pirin öncülüğünde kadın-erkek birlikte yürütülür. Cemin yapıldığı meydan "Hak meydanı" olduğu için burada herkes eşittir, birinin diğerinden üstünlüğü yoktur. Cemde, hizmet, sohbet ve muhabbet bir aradadır. Canların birbirlerinden rızalıkları alınarak bir yönüyle sorunlara çözüm arayışlarına gidilir, yolun gereklerini yerine getirmeyenler uyarılır, erkân konusunda canlar bilinçlendirilir. Dolayısıyla cem aracılığıyla canların, hem Alevi yol ve erkânını öğrenmesi, hem de bunları yaşamında uygulaması sağlanır.

2. Anadolu Aleviliğinde Cemler

Aleviler kendi aralarında "Yol bir, sürek bin bir" diyerek birçok kollara ayrıldıklarını belirtseler de bu durum büyük ihtimalle 13. yüzyıl Anadolusu'nda karşımıza çıkan heteredoks tarikatların çeşitliliğinden ya da bazı ocakzadelerin cemlerde birtakım değişiklikler yapmalarından meydana gelmiş bir sözdür. Nitekim Anadolu'daki Tahtacılar, Çepniler ve diğer Aleviler arasında temel inanış bakımından önemli bir fark yoktur, ancak her zümrenin bağlı bulunduğu ocak ayrıdır. Bu ayrılık sadece zümrelere ait değildir, örneğin birkaç köy bir ocağın, diğer birkaç köy de başka bir ocağın talibi olduğu gibi, bazen de aynı köyün içinde çeşitli ocakların talipleri de bulunabilmektedir (Otter-Beaujen, 1995: 2-4).

Farklılıkların bir başka nedeni olarak da Alevilerin kutsal kitabı olan Buyruk'un, mevcut elyazmalarının çeşitliliğinden de anlaşılabileceği gibi, son şeklini almış bir metin olmaması gösterilebilir. Diğer taraftan toplum içinde dinî bilgilerin, töre ve törenlerin taliplere öğretilmesi, gelecek kuşaklara aktarılması dedeler tarafından sözlü yollarla gerçekleştirildiği göz önünde bulundurulduğunda, Aleviliğin temel dinî öğreti ve geleneklerinde olmasa bile birtakım inanç ve pratiklerin uygulanmasında Alevi zümrelerinde, dedenin bilgi ve tecrübesine bağlı olarak farklılıkların ortaya çıkması doğal karşılanmalıdır. Bu durum Alevi cemlerinin içeriğindeki birtakım pratiklerin farklı ocaklarda birbirinden farklı şekillerde uygulanmasını da açıklar niteliktedir.

Anadolu Aleviliğinde cemlerin yapıldıkları zaman ve amaca göre çeşitleri vardır. Bu

cemler her ne kadar özde aynı olmakla birlikte, yukarıda sıralanan sebeplerden dolayı, cemin içinde yer alan erkânın sırası ve uygulanış şekli bakımından Alevi toplulukları arasında birtakım farklılıkların olduğu görülmektedir. Bir başka deyişle her yörede aynı şekilde uygulanan bir cem örneği vermek mümkün değildir.

Anadolu Aleviliğinde yürütülen ve kimi zaman isimleri yörelere göre farklı olan belli başlı cemleri yazılı ve sözlü kaynaklardan yararlanarak şu şekilde sıralamak mümkündür (Eröz, 1977: 104-144; Yaman, 1994: 163-226; Noyan, 1995: 149-345; Bozkurt, 1995: 50-51; Yörükân, 1998: 312-341; Çıblak, 2005: 95-135; K.1, K.6):

1. Görgü Cemi
2. İkrar Alma Cemi
3. Musahiplik Cemi
4. Düşkünlük Cemi
5. Abdal Musa Cemi
6. Baş Okutma Cemi
7. Dârdan İndirme Cemi
8. Koldan Kopan Cemi
9. Muharrem Cemi
10. Nevruz Cemi

Bunlardan özellikle musahipli olan canların katıldığı büyük cemlerde on iki hizmetin tamamı yerine getirilmektedir. Söz konusu hizmetlerin sayısı on iki olmakla birlikte farklı ocaklara bağlı Alevi zümrelerinde isim ya da cemdeki sırası vb. konularda on iki hizmetin farklı şekillerde sıralandığı görülmektedir (Gölpınarlı, 1977: 265-266; Türkdoğan, 1995: 179-180; Mélikoff, 1998:263-264; Çıblak, 2005: 73-76). Bununla birlikte on iki hizmet hakkında bir fikir vermesi açısından cemlerdeki yaygın hizmet sıralamasından bir örneği şu şekilde vermek mümkündür: 1.Dede: Cemi yönetir, sorunları çözer, toplumu aydınlatır. 2. Rehber: Dedenin yardımcısı ve dedenin bulunmadığı yerlerde onun vekilidir. Cemde görgüsü yapılanlara yardımcı olur. 3. Gözcü: Cemde düzeni sağlar. 4. Çerağcı (Delilci): Çerağ hizmetinden sorumlu görevlidir. 5. Sazandar (Zakir/ Güvende): Saz eşliğinde nefes, düvazimam, miraçlama, mersiye okur. 6. Süpürgeci (Ferraş/ Carcı / Faraşçı): Buna Selman hizmeti de denir. Görevi meydanı sembolik olarak süpürmektir. 7. Sakka (Sakacı / Sakî / Dolucu / Tezekâr / İbriktar): Su dağıtır. 8. Sofracı (Lokmacı / Nakip / Kurbancı / Niyazcı): Kurban ve yemek işlerini yürütür. 9. Pervane (Dışarı Gözcüsü / Pazvand): Dışarıda güvenliği sağlar. 10. Peyik (Davetçi): Cemin yapılacağını taliplere duyurur. 11. İznikçi (Meydancı): Cemevinin temizliğini yapar. 12. Kapıcı (Bekçi): Cemevinin kapısında bekleyen, giren çıkanı denetleyen görevlidir (Yaman, 1994: 161-163).

Gelenekte söz konusu hizmet sahipleri musahipli büyükler arasından dede tarafından görevlendirilir. Bu kişinin belirlenmesi sırasında adayın istekli olmasının yanı sıra üstleneceği hizmeti gerçekleştirebilecek özellikte olmasına özen gösterilir. İnanışa göre görgü, musahiplik ve düşkünlük cemi gibi büyük cemlerin yapılabilmesi için köyde ya da o yerleşim biriminde mutlaka on iki hizmet sahibinin tamamının bulunması zorunluluğu

vardır. Bu hizmet sahiplerinden birinin eksikliği cemin yapılmasını engellemektedir.

Cemlerin başlangıç zamanı ise genel olarak güz başlarıdır. Yaz döneminin bağda, bahçede, tarladaki işlerin yoğun olması nedeniyle, insanları cem için toplamak oldukça güçtür. Bu yüzden cemler, özellikle kırsal çevrede işlerin hafiflediği, mahsulün kaldırıldığı güz aylarında başlatılmıştır. Cem için gelenekte kutsal kabul edilen ve "cuma akşamı" adı verilen perşembeyi cumaya bağlayan gece tercih edilmiştir. Bununla birlikte şehir merkezlerinde hafta içi çalışanları da düşünerek cemlerin -o da birlik ve beraberlik için yapılan tanıtım amaçlı cemlerdir- hafta sonları yürütüldüğü gözlenmektedir.

Cem öncesi ise taliplerin yerine getirmeleri gereken birtakım kurallar vardır. Cemin yapılacağı önceden peyk tarafından taliplere duyurulur. Herkes evinde boy abdestini alır, temiz kıyafetler giyer ve musahibi ile birlikte belirlenen günde ceme katılır. Gözcü tarafından taliplerin ceme gelip gelmediği kontrol edilir, hasta ya da mazereti olanlar meydana çıkarılır, dededen izinleri alınır. On iki hizmet sahibinin görevleri başında olup olmadıkları kontrol edilir. Bu arada düşkünlükle cezalandırılanlar ceme katılamaz. Bunun dışında birbirleriyle dargınlığı, kırgınlığı olanlar, birbirinden herhangi bir konuyla ilgili şikâyeti bulunanlar sorunlarını önceden çözüme kavuşturup ceme katılır, eğer çözüme kavuşturulamamışsa dede bu canların birbirlerinden razılığını alır, sorunu giderir, ceme öyle başlar. Nitekim cemde birbiriyle konuşmayanların, kul hakkı yiyenlerin, yolun gereklerine uygun davranış sergilemeyenlerin bulunması kesinlikle yasaktır.

Anadolu Aleviliğinde yürütülen ve yukarıda isimleri sıralanan cemlerin tanıtılması ise şu şekildedir:

2.1. Görgü Cemi

Aleviler arasında toplum içi birlik ve beraberliği, iç huzuru ve düzeni sağlamak amacıyla yapılan en önemli cemlerden birisidir. Alevi zümrelerinin bazısında "tercüman kurbanı", "meydandan geçme" vb. adlar verilen bu cem, yılda bir kez, o da kış aylarında gerçekleştirilir.

Görgü cemine musahipliler, daha evvel görülmüş olanlar ile görülmeye talip olanlar girebilir. Bu canlar, dede ve cemaatin huzurunda bir yıl süresince işlemiş oldukları suçların hesabını verirler. Bunun için görgüden geçecek olan karı-koca musahibiyle birlikte rehberin öncülüğünde hak meydanına getirilir. Dede, cemaate bu dört can ile ilgili herhangi bir şikâyeti, alacağı, kırgınlığı, dargınlığı olup olmayanı sorar. Cemaat bu canlardan razı ise yani onlardan herhangi bir şikâyeti bulunmadığını belirtirse dede bu kişilere dualarını verir. Eğer bu canlardan şikâyeti olan varsa durum açıklığa kavuşturulur, şikâyeti olan bunu dile getirir. Cemaat şikâyetçi olanları haklı görürse, şikâyet edilenler bu haksızlığı gidermekle yükümlüdür. Bu meydanda kimse birbiriyle dargın ya da kırgın kalamaz. Görgüsü yapılanlar, birine hakları geçtiyse ya da başkasının hakkı kendisinde kaldıysa dede ve cemaat huzurunda hesaplaşılır ve helallik alınır. Küs ya da kavgalı olanlar barıştırılır, borçları varsa görgüden önce bu borcun ödenmesi sağlanır. Sorun çözülmedikçe söz konusu canların görgüsü gerçekleşmez. Bu durum cemdeki tüm musahipliler için tek tek gerçekleştirilir. Yıllık görgüden geçenler, daha

önce işledikleri bir kusuru bir daha tekrarlamamak üzere tövbe ederler. Alevi yol ve erkânına uyacaklarına dair öncesinde vermiş oldukları ikrarlarını tazelerler. Böylelikle görgüden geçenler manen temizlenmiş olur. Herkes görgüden geçtikten sonra on iki hizmet tamamlanır, görgüden geçenlerin kurbanları ancak onların tövbelerinden sonra ceme katılanlar tarafından yenilebilir (Yaman, 1994: 154; Çıblak, 2005: 95-96).

2.2. İkrar Alma Cemi

İkrar, dil ile söyleme, bildirme, tasdik veya kabul etme, açıkça söyleme anlamlarına gelen bir kelimedir. Anadolu Aleviliğinde ikrar alma ise bir talibin yola girdikten sonra Hak meydanında Alevi yol ve erkânının bütün kurallarını olduğu gibi kabul edip bunlara yaşamı boyunca uyacağına dair söz vermesi temeline dayalı bir cemdir. Dede ve cemaat huzurunda alınan bu sözle, talip tam anlamıyla yola girmiş ve yolun gereklerine uymakla yükümlü hale getirilmiştir.

İkrar alma ceminde, rehber ikrarı alınacak delikanlının boynuna bir ip bağlayarak, bir koyunu temsilen, onu dedenin önüne kadar götürür. Burada dede tüm canlardan razılık alır yani ikrarı alınacak bu taliple ilgili herhangi bir sorunu olup olmayanı sorar, herkes razı olduğunu belirttikten sonra, adaya Alevi yol ve öğretilerini anlatır, yolun zorluklarını ve sadakatin zorunluluğunu bildirir, eline-diline-beline sahip olmasını, sır saklamasını söyleyip bunlara uyacağına dair söz vermesini ister. Aday verilen nasihatleri tutacağına dair ikrar verir. Ardından dede, bu gence hayırlısını verir ve gencin boynunda bulunan ve onun bu yolda kurban olduğunu vurgulayan bağı çözüp beline bağlar. İkrarı alınan kişi dedenin önünde niyaz eder ve böylelikle çocukluktan gençliğe geçmiş, yola girmiş kabul edilir (Eröz, 1977: 139). Sonrasında cemin diğer erkânları yerine getirilir, sofralar açılıp ikrar verenlerin kurban yemeği yenilir.

Alevi topluluklarında ikrar alma cemi birbirinden farklı şekillerde yürütülebilmektedir. Buna göre kimi Alevilerde erkek 15-16 yaşlarına geldiğinde tek başına ya da köydeki ikrarı alınmamış diğer gençlerle birlikte topluca ikrar verebileceği gibi kimilerinde ise ancak evlendikten sonra yanında karısı varken, hatta musahiplik öncesi musahip olacağı diğer çiftle beraber ikrarı alınmaktadır. Buna göre söz konusu cem, ikrarı alınacak adayların sayısına göre ayrı bir cem olarak yapılabileceği gibi musahiplik öncesi ya da görgü cemi öncesinde de gerçekleştirilebilmektedir. Böyle durumlarda musahipli olanların yanı sıra ikrar vermiş evli çiftler ve eşi hayatta olmayanlar da cemin ikrar alma aşamasında yer alabilmekteler, ancak görgüye ya da musahip olmaya geçildiğinde cemde sadece musahipli çiftler kalmaktadır (Eröz, 1977: 139; Yörükân, 1998: 312-315; Çıblak, 2005: 101-108).

Gelenekte, ikrardan dönme büyük bir suç sayılır. Böylelerine en ağır cezalar verilmesi gerekir.

2.3. Musahiplik Cemi

Anadolu Aleviliğinde musahiplik, ikrar vermiş evli iki kişinin eşleriyle beraber (dört kapılı) ahirete kadar kardeş kalacaklarına, birbirlerini her türlü durumda koruyup

kollayacaklarına, birlik ve beraberlik içerisinde yaşayacaklarına dair dede ve cemaat huzurunda söz vermeleri temeline dayalı bir tür sosyal akrabalıktır. Yaşam boyu sadece bir defa gerçekleştirilebilinen bu kardeşliğin ölüm, düşkünlük, ayrılık gibi durumlarda yenilenmesi mümkün değildir. Bu akrabalığın ölünceye kadar devam etmesi nedeniyle musahipliğe Aleviler arasında "ahiret kardeşliği" ya da "yol kardeşliği" de denilmiştir.

Alevi inancına göre belirli bir yaşa gelen her talip, kendisine bir musahip tutmakla yükümlüdür. Musahiplik, peygamber döneminden kalma olup Hz. Muhammed'in musahibi Hz. Ali'dir. Buna göre pir ile talibin veya yol ehli canların musahip tutması Aleviliğin temel erkânlarından biri kabul edilmektedir. İnanışa göre evlenmemiş ve musahip edinmemiş kişilerin ceme katılma hakkı yoktur.

Musahip olabilmenin ise belirli şartları bulunmaktadır. Buna göre musahip olmaya karar veren kişilerin bu isteklerini yerine getirebilmeleri için aynı dili konuşmaları; aynı köyde ya da şehirde yaşamaları; ikrar vermiş olmaları; her iki adayın da evli olması ve eşlerinin de bu musahipliği onaylaması; yolun yasakladığı suçlardan herhangi birini işlememeleri; adayların eğitim, meslek, ekonomi ve yaş bakımından aynı toplumsal statüde bulunması gerekmektedir (Yörükân, 1998: 316). Bu özelliklere sahip olmayan kişilerin musahiplik için yola çıkmaları, ileride birtakım sorunlar yaratacağı ve buna bağlı olarak da musahipliğin gereklerini yerine getiremeyecekleri için sakıncalıdır. Musahiplik için verdikleri sözden dönenler ise, Muhammed Ali yolundan çıkmış kabul edildikleri için bu kişiler düşkünlükle cezalandırılmaktadır.

Yukarıda sıralanan şartlar yerine getirildikten sonra musahip olmaya karar veren iki kişi (eşleriyle beraber dört can), cemde pir karşısına çıkar. Cemde, musahip adayları rehberin öncülüğünde dedenin huzuruna getirilir, burada cemde bulunanlardan razılık alınır. Ardından dede, musahip adaylarına nasihatt bulunup dua eder. Bu cemde adaylara birbirlerini denemeleri, musahipliğin gereklerini yerine getirip getiremeyeceklerine dair karar vermeleri için bir yıl ya da daha az bir süre verilir. Bu kişiler söz konusu sürenin sonunda musahipliği yürütebileceklerine kanaat getirirlerse, sadece musahipli olanların katıldığı bir cemde rehber tarafından boyunlarına bir mendil ya da tığbent bağlanarak meydana getirilirler, eşleriyle birlikte dedenin huzurunda dâr'a durup tüm cemaatten sorulurlar, herkesin bu dört candan razı olduğunu, musahipliklerini onayladıklarını belirtmesi halinde dede yolun ve musahipliğin gerekleriyle ilgili bu dört cana nasihatte bulunur. Onlar da bu nasihatlere uyacaklarına dair söz verirler, ardından dededen dualarını alırlar. Bu cemde musahip adaylarının kurbanı ve büyük cemlerde yerine getirilmesi gereken on iki hizmetin tamamı yer alır. Cemin sonunda adaylar musahipliğe girmiş olurlar. Adaylara, kendilerini denemeleri için verilen sürenin sonunda musahipliği yürütemeyeceklerini anlamaları durumunda kardeşlik andı bozulmuş sayılmaz, böyle durumda adaylar kendilerine yeni bir musahip adayı bulabilirler. Musahip olduktan sonra andı bozanlar ise düşkün sayılır (Er, 1998: 42).

Musahip olanlar birbirlerini kardeş kabul ettikleri için çocukları birbirleriyle evlenemez. Bu çiftler, ölünceye kadar birbirlerine her türlü durumda yardımcı olmakla mükelleftir, biri açken diğerinin tok yatması söz konusu değildir, birinin başı dertteyse

diğerinin hemen yardıma koşması şarttır. Bu sorumluluk düşkünlükte de geçerlidir. Nitekim musahibi düşkün olan kişi zamanında onun yanında yer almadığı, ona doğru yolu göstermediği için kendisi de düşkün kabul edilmiştir. Dolayısıyla musahiplik, söz konusu kişilerin birbirlerinin hal ve hareketlerini Alevi yol ve erkânına uygunluk açısından denetleme, toplumun iyi birer üyesi olma konusunda da önemli sorumluluklar yüklemektedir.

2.4. Düşkünlük Cemi

Alevi örf ve âdetinin, ahlak anlayışının yasakladığı şeylerin yapılması durumunda uygulanan ve suçun büyük olması halinde toplumdan soyutlanmayı, cemlere ve meydana alınmamayı, hatta çok önceleri öldürülmeyi de içeren suçluluk durumuna "düşkünlük" denilmektedir. Gelenekte düşkünlük cezası verilecekler için ayrı bir düşkünlük meydanı açılır ve şahıs burada muhakeme edilerek kendisine gerekli ceza verilir. Düşkünlük cemi görgü ceminden farklıdır. Görgü ceminde her talip bir yıl boyunca yaptıklarının hesabını verip ikrarını tazelerken düşkünlük ceminde ise işlenen suça göre ilgili kişiye belirli bir cezanın verilmesi esastır. Düşkünlük meydanı, ceza verilmek üzere açılabileceği gibi cezanın kaldırılması, düşkünlerin affedilmesi için de açılabilmektedir (Yörükân, 1998: 80).

Düşkünlük ceminde, mağdur olan kişi, dede ve cemaatin huzurunda şahitleriyle birlikte şikâyetini dile getirir. Ardından suçlu meydana çağrılıp varsa şahitleriyle birlikte o da dinlenir. Suçun sabitliği belirlendikten sonra dede, suçlunun düşkün olduğuna karar vererek cezasını açıklar. Bu cezayı taliplere, ancak bağlı oldukları dede verebilir, aynı şekilde de cezayı veren dede, o yoksa bağlı bulunulan ocaktan bir başka dede kaldırabilir. Ancak kimi ağır suçlarda dede, ceza süresinin sonunda düşkünü pir ocağına da gönderebilir. Buradan alınan olumlu kararla düşkünlüğün kaldırılması için meydan açılır, bu meydanda ikrar yenilenir, rızalık alınır ve kurban kesilir. Cemin masraflarını düşkünlüğü kaldırılacak olan kişi karşılar.

Alevilikte düşkünlüğü gerektiren durumlar; birden fazla kadınla evlenme, boşanma, zina, hırsızlık, adam öldürme, dedeye ve meydan erenlerine yalan söyleme, sırrı açığa vurma, yılda bir kez meydandan geçmeme, pir ve ocak hakkını ödememe, eş günahından sorumlu olma, Sünni birisiyle evlenme, gerekli durumlarda diğer taliplere yardım etmeme vb. şeklinde sıralanmıştır (Baha Sait Bey, 2000: 149-161). İşlenen suçlara göre de düşkünlük geçici ve sürekli olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Ebedi olan düşkünlüğe "yoldan düşme" denir ve böylesinin artık o topluluk içinde yaşamasına imkân yoktur. Özellikle Sünni birisiyle evlenmek, ikrar bozmak ve zinada bulunmak, yoldan düşmeyi gerekli kılar. Bu kişiler ömürlerinin sonuna kadar cemlere giremez, Aleviler arasında yaşayamaz, hatta ölümleri halinde cenazeleri yıkanmaz (Eröz, 1977: 144).

Geçici düşkünlük durumunda taliplere verilen cezalar, kişiyi özellikle manevi anlamda yıpratmaya yöneliktir. Bu kişiler içinde bulundukları toplumda yaşamlarını devam ettirirler, ancak sosyal yaşamın bütün faaliyetlerinden men edilirler. Buna göre cemlere almamak, selam vermemek, evine girmemek, ekmeğini yiyip suyunu içmemek, kız alıp vermemek, sürüsünü diğer sürülerin arasına katmamak, bayramlaşmamak,

düğün derneğe davet etmemek, hastasını ziyaret etmemek, ölüsü olursa cenazesini kaldırmak ancak daha sonra yine kendisiyle görüşmemek vb. cezalar düşkünlere yönelik yaptırımlardır. (Er, 1998: 51). Kişiyi ruhsal anlamda cezalandırmaya yönelik bu süreç, düşkünün cezası tamamlanana kadar devam etmektedir. Düşkünlüğün kaldırılabilmesindeki temel ölçüt ise kişinin düzelmesi ve halkın da bu konuda hemfikir olmasıdır. Yapılan törenle düşkünlük hali sona erer ve kişi yeniden topluma katılma hakkı kazanır.

2.5. Abdal Musa Cemi

Abdal Musa ceminde bir yola alınma ya da görgü amacı yoktur. Bu cem bazı yörelerde her hafta, o da perşembeyi cumaya bağlayan akşam düzenlenebildiği gibi bazı yörelerde ise daha çok kış aylarında seçilmiş bir tarih olmaksızın taliplerden gelen kurban isteğini yerine getirmek, dede ya da başka bir konuk geldiğinde köy halkını bir araya toplamak, dargınlıkları ortadan kaldırmak, sorunları çözmek gibi amaçlarla yapılmaktadır. Bu cemde kurban ve diğer masrafları ceme katılanların tamamı karşılamaktadır. Burada kural olarak on iki hizmet yerine getirilmekte, ancak belli bir amaçla yapılmayan Abdal Musa cemlerinde dua ve duazimam okunmakla, kurban tekbirlenmekle yetinilmektedir (Korkmaz, 1994: 13-14). Cemin yapılacağı gün belirlendikten sonra görevliler evleri dolaşarak yiyecek (lokma) toplar, kurbanlar kesilir. Dede, önce dua eder, ardından lokmalar yenilir (Yaman, 1994: 218).

Alevi inanışına göre Abdal Musa ceminin düzenlendiği ve kurbanının kesildiği yıl köyde elem, keder, hastalık olmaz, mahsul bereketlenir. Doğan çocuklar anne-babasına ve büyüklerine karşı saygılı olur. Dargınlar barıştırılır (Yaman, 1994: 218). Sorunlar çözüme kavuşturulur. Bu cemin bir başka özelliği musahibi olsun olmasın tüm taliplere açık olmasıdır.

2.6. Baş Okutma Cemi

Baş okutma erkânı, her Alevinin musahibiyle birlikte dede ve cemaat huzurunda ikrarlarına bağlı kaldıklarını göstermeye, herhangi bir kusuru bulunsun ya da bulunmasın diğer canlardan helallik dileyip bunu almaya, dolayısıyla kendisini manevi anlamda arındırmaya yönelik olarak gerçekleştirilen bir cemdir.

İçerik bakımından görgü cemine benzeyen bu cemde erkân kurulur, ardından her talip musahibiyle beraber meydana gelerek dedenin huzurunda cemaatten rızalık diler. Meydana çıkan dört canla ilgili herhangi bir şikâyeti olan varsa sıkıntısını burada dile getirir. Talebi olanlar dinlenir, sorun varsa çözüme kavuşturulur, yoksa dede bu canların duasını verir. On iki hizmetin tamamlanmasıyla da cem sona erdirilir. Zaten taliplerin kendi aralarında çözebileceği sorunlar, meydana taşınmaz, öncesinde rehberin de yardımıyla halledilmeye çalışılır. Böylelikle canlar birbirlerinden memnun olarak baş okutma cemine katılırlar. Ancak çözüme kavuşturulamayan büyük sorunlar dede huzurunda halledilir (Noyan, 1995: 342-343)

Baş okutma cemi, yılda bir kez ya da en çok dört yılda bir düzenlenmelidir. Bir

sene yapılamadığında öbür yıl mutlaka yapılmalıdır. Bir yılı aşkın bir zaman içerisinde baş okutmayan musahipliler, ayrıca bir kurban kesmekle yükümlüdür. Bu süre beş yılı aştığında ise musahiplilerin yeniden ikrar törenine girmeleri gerekmektedir. Zaman olarak ise bu cem genellikle her yıl muharrem yasının ardından düzenlenmektedir. Buna göre muharrem ayının 12. gününden sonuna kadar baş okutma cemi düzenlenebilmekte, sonrasında safer ayı dışında, yeniden devam edilebilmektedir (Noyan, 1995: 340).

2.7. Dârdan İndirme Cemi

Dârdan indirme cemi, ölen kişinin hayattayken herhangi bir talibe borcu olup olmadığının belirlenmesi, eğer borcu varsa bu borcun yakınları tarafından ödenmesi ya da ölene karşı herhangi bir kırgınlığı, dargınlığı olanların geride kalanlarla helalleşmeleri, haklarına razılık göstermeleri esasına dayalı bir cemdir. Söz konusu ceme kimi yörelerde "dârdan indirme erkânı" (K.3, K. 4), "lokma cemi, lokma erkânı, razılık alma erkânı" (K. 5) adının verildiği tespit edilmiştir.

Gelenekte Hakk'a yürüyen canın, Tanrı katında; hayattayken yaptıkları dolayısıyla sorgulanacağı, bu anda sıkıntı içinde olabileceği inancı olduğu için yapılan ceme ölen canı içinde bulunduğu sıkıntıdan kurtarmak düşüncesiyle "dârdan indirme cemi ya da erkânı" denilmiştir. Lokma ise ölen kişinin ardından verilen yemek olup "lokma cemi ya da erkânı" da söz konusu cemi karşılamak için kullanılmıştır. Cem için "razılık alma erkânı"nın kullanılması ise ölen kişinin yakınlarının ölen can için geride kalanlardan razılık almaları, bir yönüyle helallik almalarıyla ilgilidir (Çıblak Coşkun, 2013: 274).

İnanışa göre ölen bir canın Hakk'a ulaşabilmesi için dünyaya ilk geldiğinde özünde taşıdığı temizliğe tekrar kavuşması gerekmektedir. Bu arınmayı gerçekleştirmek ve üzerinde kul hakkı kalmadan Hakk'a kavuşabilmek için ölen kişinin yakınları ya da musahibi tarafından bütün canların katılımıyla dedenin huzurunda dârdan indirme cemi yapılır (Er, 1998: 123). Bunun için ölen canın yakın akrabaları ya da vâsileri Hak meydanına gelirler. Dede, ölen kişiyle onun sağlığında herhangi dargınlık, küslük veya alacak-verecek sorunu yaşayan var mı diye cemaate sorar. Alacaklı çıkarsa, vârisler bu borcu herkesin önünde ödemeyi kabul eder. Alacaklı çıkmazsa, tüm cemaat ölen candan memnun ayrıldıklarını belirtmek için razı olduklarını hep birlikte dedeye bildirir. Ardından ruhu Hakk'a yürüyen bu can için dua edilir (Fığlalı, 2006: 270). Bu yolla ölen kişinin, alacağı - vereceği halledilip kurbanı da yenilerek üzerinde kul hakkı kalmadan Hakk'a yürümesi sağlanmış olur.

2.8. Koldan Kopan Cemi

Koldan kopma erkânı, daha ziyade gençleri cemlere alıştırmak, onlara erkânın âdet ve kurallarını öğretmek, tarikatın ne anlama geldiğini bildirmek ve tarikat sevgisini aşılamak için düzenlenen bir muhabbet ve sohbet meclisidir (Erk, 1954: 191-192). Alevi geleneğinde diğer cemlere bekârların girmesi yasak olduğundan genç kız ve delikanlılar, anne ve babalarıyla birlikte ancak bu ceme katılabilirler (Fığlalı, 2006: 270).

Ceme katılanlar beraberlerinde yiyecek ve içeceklerini de getirir. Bu mecliste erkân

adına fazla bir şey yapılmaz; sadece çerağlar uyarılır, nefesler okunur, semah dönülür, dede gülbank okur. Bu bakımdan koldan kopma erkânı, Aleviler arasında küçük cem olarak kabul edilir (Korkmaz, 1994: 216). Bu yolla gençler cemde nasıl davranacaklarını görerek öğrenir, Alevi yol ve erkânı konusunda bilgi sahibi olur.

2.9. Muharrem Cemi

Anadolu Aleviliğinde hicri yılın ilk ayı olan muharrem ayının ayrı bir önemi vardır. Gelenekte aşure ya da muharrem denildiğinde ilk akla gelen Kerbelâ Olayı'dır. Buna bağlı olarak da Aleviler, Hz. Ali'nin oğlu Hz. Hüseyin'in Kerbelâ'da 10 Ekim 680 (h. 10 Muharrem 61) tarihinde Yezit ordusu tarafından şehit edilişinin anısına Muharrem ayının 1-12. günlerinde matem orucu tutarlar. Muharremin birinci günü takvimlerde belirtilmekle birlikte gelenekte bu oruca, Kurban Bayramı'nın başlangıcından itibaren yirmi gün sayılıp o gün akşam matem orucuna niyet edilmesiyle başlanmaktadır.

Muharrem orucunda Hz. Hüseyin'in Kerbelâ'da çektiği acılar, uğradığı haksızlıklar hatırlanarak, aynı acılar hissedilip Yezit'e lanet okunurken Kerbelâ şehitleri için gözyaşı dökülür. Aynı zamanda on iki imam anılır. Anadolu Alevileri muharremde Kerbelâ'da yaşananları hatırlamanın yanında kendisi de orada çekilen acıları hissetmeyi amaçlamaktadır. Bu nedenle gelenekte, oruç süresince su içmemek (ayran, hoşaf vb. sıvılar tüketilebilir), herhangi bir canlıya zarar vermemek, eğlenceden uzak durmak, cem düzenlememek gibi bazı yasak ve kaçınmalar getirilmiştir. Böylelikle İmam Hüseyin'in Kerbelâ'da çekmiş olduğu sıkıntıların benzeri yaşanmaya çalışılarak yas tutulmaktadır (Çıblak, 2008: 142).

Bu ayda birinci günden onuncu günün sonuna kadar oruç tutulmaktadır. Onuncu gün öğle vakti oruç biterse de yas on ikinci günün sabahına kadar devam etmektedir. Bununla birlikte Aleviler arasında orucu on iki gün boyunca tutanlar, hatta tam oruç yerine su orucu tutanlar, yani sulu şeyler yiyip içmekle birlikte sadece su içmeyenler de vardır. Yas, orucun on ikinci gününün sabahına kadar devam etmekte ve o gün sabah içilen aşureyle sona ermektedir (Noyan, 1984: 82-83).

Muharrem cemi de, orucun on ikinci gününün akşamında dede ve taliplerin katılması, erkân yürütülüp kurbanlar tığlanmasıyla gerçekleştirilen cemdir. Buna "cem birleme" adı da verilir (Fığlalı, 2006: 270). Burada başta İmam Hüseyin olmak üzere, on iki imam, on dört masum-u pak ve diğer Alevi ulları adına nefesler okunup dualar edilir.

2.10. Nevruz Cemi

Yeni gün anlamına gelen nevruz, güneşin balık burcundan çıkıp koç burcuna girdiği ve miladi takvime göre her yılın 21 mart günü kutlanan bir bahar bayramıdır. Aleviler arasında bugün Sultan Nevruz olarak da adlandırılıp büyük bayram kabul edilmektedir.

Anadolu Aleviliğinde pek çok önemli olayın nevruzda meydana geldiğine inanılır. Buna göre nevruz, Hz. Ali'nin doğduğu; Hz. Muhammed'in kızı Fatma ile Hz. Ali'nin evlendiği; Tanrı'nın dünyayı yarattığı; Hz. Muhammed'in Hz. Ali'yi vasi tayin ettiği vb. önemli olayların gerçekleştiği gündür. Bu nedenle halk arasında nevruzda şekerler

yenilip şerbetler içilir, baharın ilk gününde söz konusu önemli olaylar coşku içinde kutlanır. Bu günün sabahında taze su içilir, taze su ile yıkanılır, hayvanlara taze su verilir. Dargınlar barıştırılır, dostlar birbirini ziyaret eder, yoksulların gönlü alınır, kısacası her evde şenlik ve muhabbet yapılır (Yaman, 1994: 221).

Nevruz cemi ise söz konusu günün akşamında düzenlenir. Cemde bir kap süt iyice kaynatılmış olarak bir tepsinin üstünde meydana getirilir, içine iki parça saman çöpü atılıp sütün ağzı kapatılır. İki saman çöpü birleşir, bu durum cemde bulunanların gönül birliğini simgeler. Ardından süt ile diğer lokmalar dualanıp cemdekilere ikram edilir. Dede dualar okur, zakirler nevruziyeler okur, talipler semah döner (Yaman, 1994: 221-224). Bu yolla baharın gelişi hep birlikte erkân açılarak kutlanmış sayılır.

Anadolu Aleviliğinde, yukarıda tanıtmaya çalıştığımız ve topluluk mensuplarının hemen birçoğu tarafından bilinen bu on cemin yanı sıra, başka özel cemler de bulunabilmektedir. Örneğin batı Anadolu Aleviliğinde "Koru Baba Cemi, Baba Cemi, Odman Baba Cemi, Kırk Cemi vb." adlar verilen özel cemlere de rastlanabilmektedir (Aktaş, 2012: 394-395) Söz konusu cemler belirli bölge ya da ocakla sınırlı kaldığı ve Anadolu Aleviliğinin tamamında uygulanmadığı için bu makaleye dahil edilmemiştir.

3.Cemlerin Birey ve Toplum Üzerindeki Etkileri

Anadolu'da Alevilerin bağlı bulunduğu birçok ocak vardır. Cemler, bu ocaklara göre kimi zaman birbirinden farklı şekillerde yürütülse de söz konusu dinî törenlerin amacı ve işlevi hep aynıdır. Buna göre hem Alevi yol ve öğretilerinin korunup yaşatılmasında hem de birey ve toplum uyumunun oluşturularak huzurlu bir ortamın sağlanmasında cemlerin önemli işlevlerinin bulunduğu görülmektedir.

Bilindiği üzere Alevi cemlerine hem kadınlar hem de erkekler katılabilmektedir. Burada kadın-erkek ayrımı olmadığı gibi zengin-fakir, eğitimli-eğitimsiz vb. ayrımlar da kesinlikle söz konusu değildir. Orada herkes tek can olmuştur. Ceme katılanlar, birbirlerini bacı kardeş kabul etmektedir. Burada kin, hasetlik, kibir, bencillik, düşmanlık gibi olumsuz duygulara sahip olanların yeri yoktur. Ayrıca birbirleriyle herhangi bir sorun yaşayanlar da sorunlarını çözmedikçe ceme katılamamaktadır.

Cemlere kimlerin katılıp kimlerin katılamayacağı konusu gelenekte kesin çizgilerle belirlenmiştir. Özellikle Aleviliğin örf ve âdetlerine, ahlaki değerlerine, temel öğretilerine aykırı davranışta bulunup da düşkünlükle cezalandırılmış taliplerin cemlere girmesi mümkün değildir. Düşkünlük, Alevilerin resmi hukuk dışında uyguladıkları geleneksel hukuk sistemidir. Öyle ki daha önceleri yaşadıkları bazı sorunlar nedeniyle Sünni yönetim altında bulunan devlet kurumlarına güvenmedikleri için resmi yargı organlarına başvurmaktan özellikle kaçınmışlar, topluluk içinde yaşanan problemleri dedenin önderliğinde açtıkları bu tarz halk mahkemelerinde çözüme kavuşturma yoluna gitmişlerdir. Düşkünlük meydanında suçu olanlara verilen cezalar, kişiyi içinde bulunduğu topluluktan soyutlayan ve özellikle onu ruhsal anlamda yıpratan, katlanılması zor cezalardır. Ayrıca cezanın dinî bir törende tüm taliplerin katıldığı bir cemde dede tarafından verilmesi ve cezayı topluluk mensuplarının suçluyla tüm sosyal

ilişkilerini keserek bizzat kendisinin vermesi, düşkünlüğün yaptırım gücünü bir kat daha artırmakta ve böylelikle herkes Alevi yol ve öğretilerine bağlı, birlik ve beraberlik içinde yaşama konusunda üzerine düşen görevleri yerine getirmeye çalışmaktadır. Günümüzde düşkünlük cezası özellikle büyük şehirlerde ortadan kalkmış ve toplum içinde herhangi bir suç işlenmesi durumunda resmi makamlara başvurma oldukça yaygınlaşmıştır. Bununla birlikte Alevi öğretilerine uyma konusu dedesi bulunan kırsal çevrelerde kısmen de olsa hâlâ devam ettirilmeye çalışılmaktadır.

Aleviliğin temel öğretileri ise taliplere dede tarafından tüm cemlerde hatırlatılmakla birlikte özellikle ikrar alma töreninde gençlere nasihat olarak aktarılmakta ve bunlara uyacaklarına dair kendilerinden söz alınmaktadır. Bu öğretiler, Alevi ahlakının da temelini oluşturmaktadır. Nitekim ikrarı alınacak olan talibe dedenin "eline, diline, beline sahip ol" şeklinde özetlediği bu kurallardan "eline sahip olmak", hırsızlık yapma, adam dövme, cana kıyma vb. elle işlenen bütün suçlardan uzak durma; "diline sahip olmak", yalan söyleme, dedikodu yapma, iftirada bulunma vb. sözle yapılan bütün kötülüklerden kaçınma; "beline sahip olmak" ise zina yapma, gayrimeşru ilişkide bulunma gibi davranışlardan uzak durarak nefse hakim olma anlamına gelmektedir (Çıblak, 2005: 105). Dolayısıyla bu kurallar bireylerin toplum yaşamında kendilerine çekidüzen vererek sorunsuz ve bir arada yaşamak için gerekli ahlaki prensipleri taliplere aşılaması bakımından oldukça işlevseldir. Bu kurallara uyan bir kişinin çevresine zararının dokunması söz konusu değildir.

İkrar alma töreninde dedenin ikrarı alınacaklara verdiği öğüt musahip olma ceminde de söz konusudur. Burada pir, musahip adaylarına önce dört kapı yani "şeriat, tarikat, marifet ve hakikat" hakkında bilgi verir, sonra bu aşamalara layık olabilmek için kısaca "eline diline beline sahip olmak" şeklinde özetlenebilecek telkinlerde bulunur, kimseyi incitmemeleri, büyükleri saymaları ve küçükleri de sevmeleri gerektiğini bildirir. Ayrıca kutsal kitap Buyruk'taki kurallara uymalarını söyler. Ardından musahipliğin anlam ve öneminden bahsederek birbirlerine her türlü şartlarda bağlı olmalarını öğütler. Musahip olacak dört can da bu sözleri kabul edip yaşamları boyunca bunlara sadık kalacaklarına dair musahiplik andı içer (Yörükân, 1998: 317). Bu yolla musahip olan canlar, hem dinî bakımdan sorumluluklarından birini yani kendilerine musahip edinme konusundaki yükümlülüklerini yerine getirerek önemli cemlere katılabilme hakkını elde etmiş olur hem de Alevi öğretilerinin sosyal yaşamda da uygulanması konusunda birbirlerine yardımcı olmakla görevlendirilirler.

Musahiplik sosyal açıdan değerlendirildiğinde, bu kurumun aslında kardeşlik ve dayanışma duygularını pekiştirme gibi önemli bir işlevi yerine getirdiği görülür. Nitekim birbirleriyle musahip olanlar, kan akrabalığından daha ileri bir sosyal akrabalık statüsüne kavuşmuş olup Buyruk'ta işaret edilen öğretiler doğrultusunda toplum yaşamında birbirlerini denetleme konusunda da sorumluluk üstlenmişlerdir. Hatta bu sorumluluk öyle etkili hale getirilmiştir ki, iki taraftan birinin görevini yerine getirmediği durumlarda kutsal kitap birlikte cezalandırılmalarını buyurmuştur. Dolayısıyla musahiplik, dedenin ve rehberin talibi, musahibin de musahibini denetlemesinde etkili bir kontrol mekanizması

kurmuştur. Bu sosyal kontrol sistemi talipleri, toplumun iyi birer üyesi olma noktasında da bilinçlendirmektedir.

Alevi örf ve âdetlerine uyma konusunda taliplerin denetlendiği bir başka cem ise görgü cemidir. Burada her Alevi bir yıl boyunca yaptıklarının muhakemesini yaparak diğer talipler huzurunda hesap verir. Görgüsü yapılacak olan talip meydana çıktığında, kendisinden herhangi bir şikâyeti olan varsa dinlenir, sorun çözüme kavuşturulur. Bu yolla talipler birbirleriyle hesaplaşır ve helalleşir, kimsenin hakkı kimsede kalmaz. Görgüden geçen talipler işledikleri kusurdan dolayı tövbe ederler, ikrarlarını tazeleyip manevi anlamda temizlenmiş olurlar. Bu şekilde her Alevinin topluluk huzurunda sorguya çekilerek bir özeleştiri yapması, dolayısıyla kırgınlıkların giderilerek sorunların çözülmesi, toplum içi birlik ve beraberlik duygularının geliştirilip dayanışmanın kuvvetlendirilmesi açısından oldukça önemlidir. Gelenekte kul hakkı yememek esas olduğu için bu tören, "dârdan indirme cemi" adı altında kişinin ölümünün ardından yakınları tarafından da yapılarak geride kalanlarla helalleşme yoluna gidilir. Böylelikle kişiyi Hak katına günahlarından arınmış olarak göndermek, burada sıkıntı çekmesinin önüne geçilmek istenir. Dolayısıyla söz konusu cemler, kişiyi özellikle geleneğin kendisinden beklediği sorumlulukları yerine getirme imkânı sunduğu için psikolojik anlamda rahatlatmakta ve bu da toplum yaşamına olumlu yönde yansıyarak iç disiplin oluşturmaktadır.

Gelenekteki bazı cemlerin ise, "Abdal Musa Cemi", "Nevruz Cemi", "Muharrem Cemi" vb. hem bolluk ve bereketi artırmak hem Alevi yol büyüklerini yad etmek, geleneği tanıtmak amacıyla yapıldığı da gözlenmektedir.

Genel anlamda cemlerin birey üzerinde bıraktığı etki de son derece olumludur. Söz konusu dinî törenlerde yerine getirilen hizmetler, dedenin verdiği dua ve nasihatler, niyazlar, saz eşliğinde okunan nefesler ve yapılan semahlar, bir arada yenilen lokmalar vb. tüm uygulamalar Alevi inancının bir gereği olup ibadet kabul edilmektedir. Dolayısıyla ceme katılan her talip dinî açıdan üzerine düşeni bu toplantılarda yerine getirmekte ve burada öğrendiklerini de yaşamında uygulama fırsatı bulmaktadır. Bu açıdan bakıldığında cemlerin, bireylerin kendi içlerinde bir özeleştiri yaparak olup bitenleri farkına varmada ve iç huzuru yakalamada da işlevsel olduğu görülmektedir. Bu da taliplerin toplum yaşamında karşılaştığı sorunları aşmada daha güçlü ve dolayısıyla daha mutlu yapmaktadır.

Kısacası cemlerin belki de iki temel işlevinden söz etmek mümkündür. Bunlardan birincisi Alevi yol ve erkânının, öğretilerinin, inanışlarının tüm canlılığıyla taliplere aktarıldığı ve bu kurallara uyup uymadıkları konusunda tüm topluluk mensuplarının kontrol edildiği yani dünya işlerinin sorgulandığı ortamlar olmasıdır. Nitekim cemler, toplum içinde bir yönüyle okul niteliği, özelliği taşımaktadır yani topluluğa özgü örf ve âdetler, dinî inanışlar, dede vb. dinî liderlerle sözlü olarak kuşaktan kuşağa aktarıldığı gibi, cemler aracılığıyla bunların uygulaması yapılarak yaşatılması da sağlanmaktadır. Talipler yolun gereklerini cemlerde uygulamalı olarak öğrenmekte ve sonrasında ise bunları yaşamlarına uyarlamaktadırlar. İkinci temel işlev ise cemlerin birey ve dolayısıyla

toplum yaşamında yarattığı olumlu etkiyle ilgilidir. Buna göre cemler, sadece dinî nitelikli tören değildir, aynı zamanda bireylerin ruhen yenilendiği, kendilerini temizledikleri, toplum huzurunda sorgulanarak hesap verdiği, birbirlerinden razılık aldığı meydanlardır. Bu da günlük yaşamdaki sorunların çözümünde ve dolayısıyla birlik ve beraberliğin kuvvetlendirilerek toplum uyumunun yakalanmasında oldukça etkilidir.

Sonuç

Anadolu Aleviliğinin Türklerin Orta Asya'daki başta Şamanizm olmakla birlikte, etkisinde kaldıkları inanç sistemlerinin yüzyıllar içerisinde harmanlanıp yeni yurt Anadolu'da senkretik bir görünümde karşımıza çıkan bir halk İslamlığı olduğunu söylemek mümkündür.

Topluluğun kendine özgü dinî inanışları, felsefesi, yaşam tarzı kısacası öğretileri, cem adı verilen ve tarihi çok eski dönemlere kadar uzanan dinî törenlerde yaşatılmış ve taliplere aktarılmıştır. Dede ya da pir adı verilen dinî liderin öncülüğünde, kadın erkek karışık olarak topluluk mensuplarının bir arada yürüttüğü bu törenler, Alevi yol ve erkânının uygulandığı ve katılanların manevi anlamda yüceldiğine inanılan bir ibadet meclisidir.

Cemler, topluluk mensuplarının dinî görevlerini yerine getirdikleri kutsal ortamlar olmasının yanı sıra toplum yaşamını düzenleyen birtakım kuralları da beraberinde getirmektedir. Nitekim her Alevi, önce birey olarak sonra aile olarak toplumla yaşamanın kurallarını cem aracılığıyla öğrenmektedir. Cemler, din ve dünya işlerini çözüme kavuşturmakta, bu da topluluk içi birlik ve beraberliğin, dayanışmanın kuvvetlendirilmesine yardımcı olmaktadır.

Kaynakça

Aktaş, Ali Osman; Mustafa Çetin Dede (2010). "Seyyid Ali Süreğinde Cemler". *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi* (53): 385-396.

Baha Said Bey (2000). *Türkiye'de Alevî Bektaşî, Ahî ve Nusayrî Zümreleri.* Haz. İsmail Görkem. Ankara: KB Yayınları.

Bozkurt, Fuat (1995). *Semahlar.* 2.b. İstanbul: Cem Yayınevi.

Cebecioğlu, Ethem (1997). *Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü.* Ankara: Rehber Yayınları.

Çıblak, Nilgün (2005). *Mersin Tahtacıları.* Ankara: Ürün Yayınları.

Çıblak Coşkun (2013). "Alevi-Bektaşi geleneğinde Dârdan İndirme Cemi ve Bu Cemin Toplum Yaşamındaki Önemi". *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Velî Araştırma Dergisi* (65): 271-280.

Er, Piri (1998). *Geleneksel Anadolu Aleviliği.* Ankara: Ervak Yayınları.

Erk, Hasan Basri (1954). *Tarih Boyunca Alevîlik.* İstanbul: Varol Matbaası.

Eröz, Mehmet (1977). *Türkiye'de Alevîlik-Bektâşîlik.* İstanbul: Otağ Matbaacılık.

Fığlalı, Ethem Rûhi (2006). *Türkiye'de Alevîlik Bektâşîlik.* İzmir: İzmir İlâhiyat Vakfı Yayınları.

Gölpınarlı, Abdülbâki (1977). *Tasavvuftan Dilimize Geçen Deyimler ve Atasözleri.* İstanbul:

İnkılâp ve Aka Kitabevleri.
İmam-ı Cafer Sadık Buyruğu (1958). Ayyıldız Kitabevi Yayınları.
Kanar, Mehmet (1993). *Büyük Farsça Sözlük.* İstanbul: Birim Yayıncılık.
Korkmaz, Esat (1994). *Ansiklopedik Alevilik Bektaşilik Terimler Sözlüğü.* 2.b. İstanbul: Ant Yayınları.
Mélikoff, Irène (1999). "Bektaşilik / Kızılbaşlık: Tarihsel Bölünme ve Sonuçları". *Alevi Kimliği.* Ed. T. Olsson, E. Özdalga vd. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
Mélikoff, Irène (2007). *Kırklar'ın Cemi'nde.* Çev. Turan Alptekin. İstanbul: Demos Yayınları.
Metin (Dede), Hüseyin Gazi (1997). *Alevilik'te Cem.* 2.b. Ankara: Uyum Yayıncılık.
Noyan, Bedri (1984). "Bektaşî ve Alevîlerde Muharrem Âyîni, Aşure ve Mâtem Erkânı". *Halk Kültürü, Derleme-Araştırma (1984/1).* Haz. M. Sabri Koz: 81-101.
Noyan, Bedri (1995). *Bektaşîlik Alevîlik Nedir?.* 3. b. İstanbul: Ant / Can Yayınları.
Noyan, Bedri (1998). *Bütün Yönleriyle Bektâşîlik ve Alevîlik.* C.I. C.II (1999). C.III (2000). Ankara: Ardıç Yayınları.
Ocak, Ahmet Yaşar (1996). *Türk Sûfîliğine Bakışlar.* İstanbul: İletişim Yayınları.
Otter, Anke; M. A. Beaujen (1995). "*Tahtacıların Kutsal Kitabı Buyruk Hakkında Birkaç Not".* 1. Akdeniz Yöresi Türk Toplulukları Sosyo-Kültürel Yapısı (Tahtacılar) Sempozyumu Bildirileri. 26-27 Nisan 1993 Antalya. Ankara: HAGEM Yayınları, 1-9.
Oytan, M. Tevfik (2007). *Bektaşiliğin İçyüzü.* İstanbul: Demos Yayınları.
Türkdoğan, Orhan (1995). *Alevi-Bektaşi Kimliği.* İstanbul: Timaş Yayınları.
Uludağ, Süleyman (2002). *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Kabalcı Yayınevi.
Yaman, Mehmet (1994). *Alevîlik, İnanç-Edeb-Erkân.* 4.b. İstanbul: Ufuk Yayıncılık.
Yörükân, Yusuf Ziya (1998). *Anadolu'da Alevîler ve Tahtacılar.* Haz. Turhan Yörükân. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

Kaynak Kişiler

Kaynak kişi ile ilgili bilgiler "adı, soyadı, doğum yılı ve yeri, öğrenim durumu, mesleği, medeni hali, ikâmeti ve bağlı bulunduğu ocağın adı" sıralaması göz önünde bulundurularak verilmiştir.

K.1: Taki Özcan, 1958, Köprübaşı Mah./Mut/Mersin, ilkokul, dede, Mut, Yanyatır Ocağı.

K.2: Halil Özmen, 1957, Anamur/Mersin, ilkokul, orman işçisi, Çubukkoyağı Mah./ Bozyazı/Mersin, Hacı Emirli Ocağı.

K.3: Battal Erden, 1950, Çakırağa Köyü/Divriği/ Sivas, ilkokul, marangoz (ayrıca âşık olup mahlası Âşık Ummanî), evli, Mersin (1995 yılından itibaren bu şehirde ikâmet ediyor), Ağuiçen Ocağı.

K.4:Hüseyin Güvercin (Hüseyin Baba), 1945, Nurhak /Kahramanmaraş, yok, çiftçi ve hayvancılık, evli, Kahramanmaraş, Hacı Bektaş Veli Ocağı.

K.5: Mehmet Tezerdi (Mehmet Baba), 1956, Savran Köyü/Gölbaşı/Adıyaman, ilkokul, duvar ustası ve çiftçi, evli, Gölbaşı/Adıyaman, Hacı Bektaş Veli Ocağı.

K.6: Miktat Güler (Miktat Dede), 1943, Karabakır Köyü/ Hozat/Tunceli, ilkokul, dede, Mersin, Ağuiçen Ocağı.

Özet

ANADOLU ALEVİLERİNDE CEMLER VE BU CEMLERİN SOSYOKÜLTÜREL HAYATTAKİ İŞLEVLERİ

Anadolu Aleviliğinin inancı, felsefesi, yaşam şekli ve dünya görüşü cemlerde gizlidir. Gelenekte "cem"ler, dede ya da bir pirin öncülüğünde kadın-erkek ayrımı yapılmaksızın bütün taliplerin katılımıyla gerçekleştirilen dinî bir törendir. Bu tören ve törenin içinde yerine getirilen ritüeller, Alevilerin temel ibadet şeklidir. Kuralları ise Alevilerin kutsal kitabı "Buyruk"ta belirtilmiştir. Kutsal kitaptaki öğretileri taliplere aktarma görevi "dede"lere aittir. Dedeler, Aleviliğin kendine özgü dinî inanç ve öğretilerinin kuşaklar boyu, sözlü yollarla cem ortamında aktarılmasında rol oynayan dinî liderlerdir.

Bugüne kadar Alevilerle ilgili yapılan çalışmalarda söz konusu topluluğun kim olduğu konusunda çeşitli görüşler öne sürülmüştür. Buna göre bazı araştırmacılar Aleviliği bir kültür, bazıları yaşam biçimi ve felsefesi, bazıları ise bir inanç olarak tanımlamışlardır. Bu bağlamda Anadolu Aleviliğinin tanıtılması ve öğretilerinin, inanç yapısının ortaya çıkartılması açısından cemlerin içerik bakımından ele alınıp incelenmesi oldukça faydalı olacaktır.

Bu makalede öncelikle cem sözcüğü üzerinde durulmuş, ardından Anadolu Alevileri arasında ceme yüklenen anlam ve önemden, burada gerçekleştirilen uygulamaların kaynağından bahsedilmiştir. Sonraki aşamada ise on başlıkta toplanan cemler içerik bakımından tanıtılmış, ardından cemlerin sosyokültürel hayattaki işlevlerine değinilmiştir. Sonuç olarak ise, Aleviliğin kendine özgü dinî inanışlarının bireylere aktarılması ve bunların toplum yaşamına uygulanmasında cemlerin oldukça etkili olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca cemlerin, birey ve toplum uyumunun yakalanarak birlik ve beraberlik duygularının pekiştirilmesinde de işlevsel olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Anadolu Aleviliği, cem, dinî tören, on iki hizmet, erkân

Abstract

CEM WHICH IS IN ANATOLIAN ALEVISM AND ITS FUNCTION IN SOCIO-CULTURAL LIFE

Anatolian Alevism's beliefs, its philosophy, its life style and its worldview is hidden in "cem"s. Cem is a rite which is effected by all aspirants without sexism before a "dede" or a "pir" which means spiritual guides. This kind rite and rituals which is made in the religious ceremony is a main way of the cult of Alevis. And Alevism's rules are emphasized at the "Buyruk" which is their holy book. "Dede"s pass on doctrines which is at holy book to the aspirants as an amenability. They are religion leader which has an active part to pass on Alevism's own beliefs and doctrines to the aspirants as orally in cem.

Manifold views have been broached who they are in studies which made about Alevism heretofore. According to this, some researchers call Alevism as a culture, someones call it as a way of the life and its philosophy and the other ones call it as a belief. In this

context, it will be helpful to make known what Anatolian Alevism is and its doctrines are. Also it will be helpful to approach to detect its structure of belief.

In this article, firstly, it has been accentuated what meaning of "cem" and then it has been mentioned that the meaning attributed to the cem in Anatolian Alevis. In another step, it has been introduced cem's which is collected below ten titles as content and it has been mentioned that role of cems in socio-cultural life. As a final, it has been ascertained that cems are so effective to pass on their own beliefs to the people and to practice their own beliefs in the community life. Also, it has been noted that cems are so very functional to strengthen to sense of unity as harmony between individual with society.

Keywords: Anatolian Alevism, Cem, Rite, Twelve Services, Erkân.